

MISKOLCI EGYETEM
Műszaki Anyagtudományi Kar
Kerámia-és Szilikátmérnöki Tanszék

KERÁMIATAN I.

gyakorlati segédlet

3. gyakorlat: Égetési veszteség meghatározása

Összeállította: Dr. Simon Andrea
Géber Róbert

1. A gyakorlat célja

A gyakorlat során a hallgatók négy lépésre bontva megismerik a finomkerámia-ipari termékek gyártástechnológiai folyamatát, ehhez kapcsolódó számítási feladatokat végeznek el. A harmadik gyakorlaton a szárítás és égetés során lejátszódó folyamatokat, illetve az ezzel kapcsolatos számításokat, az égetési veszteség meghatározását ismerhetik meg.

A laborgyakorlat helye: a Kerámia- és Szilikátmérnöki Tanszék Porotechnológiai Laboratóriumának oktatóterme.

A gyakorlathoz szükséges: számológép (*nem telefon*), periódusos rendszer, saját jegyzet.

2. Ajánlás

A gyakorlat másodéves **Anyagmérnök** BSc képzésben résztvevő nappali hallgatók tantervében szerepel a Kerámiatan I. című tantárgy keretein belül. A gyakorlat elvégzéséhez általános kémiai és matematikai ismeretek, továbbá a szilikátipari alapanyagok összetételének ismerete szükséges.

3. Elméleti alapok

A porcelánmasszát a megfelelő nedvességtartalom beállítását követően formázzák, ez történhet korongolással vagy öntéssel. Mindkét esetben a terméket egy ún. zsengelő égetéssel, 950-1000 C°-on hőkezelik, ezzel előkészítve a következő technológiai lépésre, a mázazásra.

A szárítás során az ún. átviteli folyamatok játsszák a döntő szerepet, melyek az anyag részecskéinek mozgásával valósulnak meg. A legfontosabb átviteli folyamatok:

- energiaátvitel (szárítóközegből a szárítandó anyagba),
- tömegátvitel (a nedvesség az anyag belsejéből a felületre áramlik - diffúzió),
- tömegátvitel (nedvesség elpárolgása a felületről).

Az égetés során elsőként az alapanyagok formázásához használt víz távozik el. A kezdeti szakaszban az abszorbeált víz kipárolgása jelentős tömegvesztést okoz. A következő jelentősebb tömegvesztést kaolin kristályvizének távozása okozza (480°C körül). A kaolin átalakul metakaolinná. Ezt követi a dolomit disszociációja:

Ez a folyamat jellemzően 830 – 950 °C között megy végbe. Ezután az anyagokban már nem történik tömegváltozás.

A hőmérséklet növelésével kezdetben a termék térfogata is növekszik. Az első térfogat csökkenéssel járó folyamat az abszorbeált víz távozása. 575°C-on végbemegy az $\alpha \leftrightarrow \beta$ kvarc átalakulás is, ami térfogatnövekedéssel jár. 900°C fölött megkezdődik a szinterelődés. Az érintkező szemcsék között végbemenő diffúziós és rekrisztallizációs folyamatok eredményeként, a nyakképződés révén a szemcsék érintkezési felülete megnő, a pórus-szemcse határfelületek helyén szemcsehatárok képződnek

Az égetés során tömegváltozással járó folyamatokat számos módszerrel kimutathatjuk, ezek közül legelterjedtebb a termogravimetria (TG). A derivatográf a minta hőmérsékletét, súlyváltozását, ennek deriváltját és az entalpia változását méri egyidejűleg.

4. Az égetési veszteség meghatározása számítással

Készítsünk 100 kg égetett terméket, az 1. Táblázatban megadott alapanyagok felhasználásával. Határozzuk meg a termék égetési veszteségét.

1. Táblázat. A számításhoz használt alapanyagok jellemzői

Alapanyag		Tömegszázalék, m/m%	Nedvességtartalom, m/m%	Moláris tömeg, g/mol
neve	képlete			
Földpát	$K_2O \cdot Al_2O_3 \cdot 6 SiO_2$	8	4	556,7
Kaolin	$Al_2O_3 \cdot 2 SiO_2 \cdot 2 H_2O$	58	20	258,1
Kvarc	SiO_2	7	1	60,1
Dolomit	$CaCO_3 \cdot MgCO_3$	27	2	184,4

Első lépésként az alapanyagok nedvességtartalmából adódó veszteséget határozzuk meg a segítségével.

2. Táblázat. Az alapanyagok nedvességtartalmából adódó vesztesége

	Szükséges mennyiség, kg	Nedvesség, kg	Szárazanyag, kg
Földpát	$100 \cdot 0,08 = 8$	$8 \cdot 0,04 = 0,32$	$8 - 0,32 = 7,68$
Kaolin	58	11,6	46,4
Kvarc	7	0,07	6,93
Dolomit	27	0,54	26,46

Következő lépésben kiszámítjuk a kaolin kristályvizének távozásából, illetve a dolomit termikus bomlásából adódó veszteségeket.

<u>kristályvíz</u>	1 mol kaolinban	2 mol H ₂ O van
	258,2 kg	36 kg
	46,4 kg	x
$x = 46,4 \cdot 36 / 258,2 = \underline{6,47 \text{ kg}}$		

Tehát 6,47 kg kristályvíz távozik a kaolinból.

<u>CO₂</u>	1 mol dolomitban	2 mol CO ₂ van ¹
	184,4 kg	88 kg
	26,46 kg	x
$x = 26,46 \cdot 88 / 184,4 = \underline{12,63 \text{ kg}}$		

Tehát 12,63 kg CO₂ távozik a dolomit termikus disszociációja révén.

Ezek alapján számítsuk ki az alapanyagok égetés utáni tömegét.

3. Táblázat. Az alapanyagok égetés utáni tömege korrekció nélkül

	Kiinduló mennyiség, kg	Veszteség, kg	Égetés utáni tömeg, kg
Földpát	8	0,32	8 - 0,32 = 7,68
Kaolin	58	11,6+6,47=18,07	39,93
Kvarc	7	0,07	6,93
Dolomit	27	0,54+12,63=13,17	13,83
Összesen	100	31,63	68,37

A 3. Táblázatból látható, hogy az alapanyagok égetés utáni tömegei a veszteségek miatt nem érik el a 100 kg-ot, így a tömegeket a számított veszteségek alapján korrigálnunk kell. Kezdjük a számítást a kaolinnal.

<u>Kaolin</u>	Kiindulási tömeg, kg	Égetés utáni tömeg, kg
	58	39,93
	x	58
$x = 58^2 / 39,93 = \underline{84,25 \text{ kg}}$		

Vagyis 84,25 kg kaolint kell felhasználni, hogy tömege az égetés után 58 kg legyen.

¹ lásd (1) - (2) egyenlet

A számítást természetesen elvégezzük a többi alapanyagra is.

<u>Dolomit</u>	Kiindulási tömeg, kg	Égetés utáni tömeg, kg
	27	13,83
	x	27
<hr/>		
$x=27^2/13,83 = \underline{52,71 \text{ kg}}$		

Vagyis 52,71 kg dolomitot kell felhasználni, hogy tömege az égetés után 27 kg legyen.

<u>Kvarc</u>	Kiindulási tömeg, kg	Égetés utáni tömeg, kg
	7	6,93
	x	7
<hr/>		
$x=7^2/6,93 = \underline{7,07 \text{ kg}}$		

Vagyis 7,07 kg kvarcot kell felhasználni, hogy tömege az égetés után 7 kg legyen.

<u>Földpát</u>	Kiindulási tömeg, kg	Égetés utáni tömeg, kg
	8	7,68
	x	8
<hr/>		
$x=8^2/7,68 = \underline{8,33 \text{ kg}}$		

Vagyis 8,33 kg földpátot kell felhasználni, hogy tömege az égetés után 8,33 kg legyen.

A massa előállításához szükséges mennyiségeket a 4. Táblázatban foglaltuk össze.

4. Táblázat. Az alapanyagok mennyisége

	Kiinduló mennyiség, kg
Földpát	8,33
Kaolin	84,25
Kvarc	7,07
Dolomit	52,71
Összesen	152,36

Mivel tudjuk, hogy az égetett termék tömege 100 kg lesz, így meghatározhatjuk a gyártás során adódó égetési veszteséget:

$$\text{Égetési veszteség(\%)} = (152,36 - 100) / 152,36 \cdot 100 = 34,4\%$$

5. Jegyzőkönyv

A kiadott adatok alapján határozza meg a porcelánmassza összetételét. A jegyzőkönyvben rögzítse a felhasznált adatokat (alapanyagok, összetétel), a számítás menetét és az eredményeket.

Beadási határidő: a gyakorlat elvégzését követően egy héten belül.

Irodalomjegyzék

[1] <http://www.hollohazi.hu>

[2] Szilikátipari kézikönyv, főszerk. Dr. Tamás Ferenc, Műszaki Könyvkiadó, Bp., 1982

[3] Dr. Földvári Mária: A földtani kutatásban alkalmazott termoanalitikai módszerek, módszertani közlemények

[4] Michael E. Brown: Introduction to thermal analysis, techniques and applications; Kluwer Academic Publishers; 2004

[5] Somodi Zsuzsa, Pálffy András, Dr. Kámory Lajos: Finomkerámiaipari technológia, Budapest, 1984

1A		8A													
1	H	2A		3A		4A		5A		6A		7A		2	He
1.00794		4	Be	5	B	6	C	7	N	8	O	9	F	10	4.002602
3	Li	11	Na	13	Al	14	Si	15	P	16	S	17	Cl	18	18.9984032
6.941	9.012182	22.989768	24.3050	26.9815386	28.0855	28.0855	30.973762	31	Ga	32	Ge	33	As	34	35.453
39.0983	40.078	39	Y	39	Sc	40	Zr	40	Sr	41	Nb	41	Ta	41	39.948
85.4678	87.62	88.90585	87.62	88.90585	88.90585	91.224	91.224	91.224	91.224	92.90638	92.90638	92.90638	92.90638	92.90638	92.90638
55	Cs	56	Ba	57-71	Lanthanides	72	Hf	72	Zr	73	Ta	73	W	73	83.798
132.9054519	137.327	137.327	137.327	137.327	137.327	178.49	178.49	178.49	178.49	180.94788	180.94788	180.94788	180.94788	180.94788	180.94788
87	Fr	88	Ra	89-103	Actinides	104	Rf	104	Ra	105	Db	105	Sg	105	87.62
[223]		[226]		[226]		[267]		[267]	[226]	[268]		[271]		[268]	[226]
				8B		1B		2B							
				27		28		29		30					
				Co		Ni		Cu		Zn					
				58.933195		58.933195		63.546		65.38					
				45		46		47		48					
				Rh		Pd		Ag		Cd					
				102.90550		106.42		107.8682		112.411					
				77		78		79		80					
				Ir		Pt		Au		Hg					
				192.217		195.084		196.966569		200.59					
				109		110		111		112					
				Mt		Ds		Rg		Cn					
				[276]		[281]		[280]		[285]					
				61		62		63		64		65		66	
				Pm		Sm		Eu		Gd		Tb		Dy	
				[145]		150.36		151.964		157.25		158.92535		162.500	
				93		94		95		96		97		98	
				Np		Pu		Am		Cm		Bk		Cf	
				[237]		[244]		[243]		[247]		[247]		[251]	
				60		61		62		63		64		65	
				Nd		Pm		Sm		Eu		Gd		Tb	
				144.242		[145]		150.36		151.964		157.25		158.92535	
				92		93		94		95		96		97	
				U		Np		Pu		Am		Cm		Bk	
				238.02891		[237]		[244]		[243]		[247]		[247]	
				59		60		61		62		63		64	
				Pr		Nd		Pm		Sm		Eu		Gd	
				140.90765		144.242		[145]		150.36		151.964		157.25	
				91		92		93		94		95		96	
				Pa		U		Np		Pu		Am		Cm	
				231.03588		238.02891		[237]		[244]		[243]		[247]	
				58		59		60		61		62		63	
				Ce		Pr		Nd		Pm		Sm		Eu	
				140.116		144.242		144.242		150.36		151.964		157.25	
				90		91		92		93		94		95	
				Th		Pa		U		Np		Pu		Am	
				232.03806		231.03588		238.02891		[237]		[244]		[243]	
				57		58		59		60		61		62	
				La		Ce		Pr		Nd		Pm		Sm	
				138.90547		140.116		144.242		144.242		150.36		151.964	
				89		90		91		92		93		94	
				Ac		Th		Pa		U		Np		Pu	
				[227]		232.03806		231.03588		238.02891		[237]		[244]	
				70		71		72		73		74		75	
				Lu		Yb		Lu		Hf		Ta		W	
				174.9668		173.054		174.9668		180.94788		180.94788		180.94788	
				103		104		105		106		107		108	
				Lr		No		Mc		Ds		Rg		Cn	
				[262]		[259]		[258]		[257]		[256]		[255]	

Lantanoidák

Aktinoidák